

# فصلنامه مطالعات نوین بانکی

ISSN : 2645-5420

شماره مجوز: ۸۳۲۸۹ ((شماره شانزدهم-پاییز ۱۴۰۱))

## وضعیت و ماهیت حقوقی چک های سفید امضاء

(تاریخ دریافت ۱۴۰۱/۰۴/۰۲، تاریخ تصویب ۱۴۰۱/۰۹/۲۰)

فاطمه لروند

### چکیده

چک سفید امضاء به دلیل عدم قید مبلغ در آن، زمینه سوء استفاده بیشتر کلاهبرداران و سودجویان را فراهم می کند. همچنین چک سفید امضاء مشمول تعریف چک و اسناد تجاری به معنی اخص نمی باشد زیرا تا زمانی که چکی، سفید امضاء باشد قابل معامله در داد و ستدهای تجاری و ارائه به بانک نمی باشد و دارنده چک از مزایای تعقیب کیفری برخوردار نمی باشد بلکه این نوع چک حقوقی است. قانونگذار چک را وسیله پرداخت فوری و جایگزین پول قرار داده است تا در معاملات خصوصاً داد و ستدهای تجاری نقش تسریع و تسهیل کننده را ایفاء نماید. از این رو هر اقدام و عاملی که دستیابی به این هدف را با مشکل مواجه یا غیر ممکن سازد از طرف قانون گذار منع شده است. از جمله این موارد صدور چک به صورت «سفید امضاء» است. این چک که با امضای صادر کننده واگذار می شود به دلیل عدم قید مبلغ در آن و احتمالاً عدم تکمیل دیگر مندرجات و نیز فراهم بودن زمینه سوء استفاده بیشتر، نمی تواند منظور قانونگذار را تامین و عملی سازد. در این مقاله با توجه به اهمیت مساله و ممنوعیت صدور این نوع چک و مجازات مربوط به آن و نیز لزوم ارائه تعریف و شناخت دقیقتر چک سفید امضاء و تمیز و تفکیک آن از دیگر چکهای مشابه، به بررسی مختصر موضوع پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: چک، چک سفید امضاء، معامله، پول، اسناد تجاری

## بخش اول: کلیات و مفاهیم اولیه

### بند اول: تعریف چک

چک به عنوان یک سند از اسناد تجاری به معنی اخص، برای داد و ستدهای میان مردم و تجار رایج است. قانون گذار چک را به اینگونه تعریف کرده است: چک نوشته ای است که به موجب آن صادر کننده وجوهی را که در نزد محال علیه دارد کلاً یا بعضاً مسترد یا به دیگری واگذار می نماید. (ق.ت ۳۱۰) در اینجا منظور از کلمه محال علیه بانک است. (ق.ص.چ ماده ۲)

### بند دوم: ماهیت چک

در مورد ماهیت حقوقی چک، نظرات مختلفی از سوی اساتید و حقوقدانان کشور مطرح شده است که اختصاراً به آنها اشاره می کنیم:

- ۱) بعضی ها، ماهیت حقوقی چک را «وکالت در پرداخت» از سوی بانک دانسته اند یعنی اینکه صادر کننده چک، بانک را وکیل خود قرار می دهد تا مبلغ معینی به دستور او را از حسابش به دارنده چک برداشت کرده و بپردازد. (ق.م ماده ۶۵۶: وکالت، عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین طرف دیگر را برای انجام امری نایب خود می نماید.)
- ۲) بعضی دیگر، این ماهیت چک را عقد حواله دانسته اند و این بخاطر تعریف چک از دیدگاه قانون است که کلمه محال علیه آورده است. (ق.م ماده ۷۲۴: حواله عقدی است که به موجب آن طلب شخصی از ذمه مدیون به ذمه شخص ثالثی منتقل می گردد. مدیون را محیل، طلبکار را محتال، شخص ثالث را محال علیه می گویند.)
- ۳) عده ای دیگر، ماهیت حقوقی چک را ایقاع در نظر گرفته اند به گونه ای که تعهد یکطرفه به نفع شخص ثالث می دانند و به تعریف دیگر دستور پرداخت است.
- ۴) دسته دیگری سعی کرده اند با اجتماع دو نظر عقد و ایقاع ماهیت حقوقی چک را اینگونه دانسته اند از این جهت که این سند عقد حواله و یا عقد وکالت در پرداخت

از سوی بانک دانسته اند، عقد محسوب می شود و از جهت دیگر تعهد یکطرفه به نفع شخص ثالث است، ایقاع می دانند. (عقد معاملی است که قائم بر دو شخص و مشتمل بر ایجاب و قبول باشد و همچنین ایقاع عقدی است که قائم بر یک نفر و مشتمل بر ایجاب و قبول نمی باشد).

۵) و بالاخره دسته دیگری، چک را سندی از اسناد تجاری به معنی اخص قرار داده اند که دارای شرایطی خاص هستند که بر اساس رعایت آن شرایط دارای اعتبار است. (قانون گذار اسناد تجاری به معنی اخص را تعریف نکرده است بلکه فقط آن را به عنوان یک سر فصل آورده است که در ذیل آن برات و فته طلب و چک قرار گرفته است).

### بخش دوم: بررسی و شناخت انواع چک

- ۱) چک تایید شده: چکی است که اشخاص عهده بانک ها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محال علیه پرداخت وجه آن تایید می شود. (ق.ص.چ ماده ۱)
- ۲) چک تضمین شده: چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می شود. (ق.ص.چ ماده ۱) این نوع چک نوعی اسکناس محسوب می شود.
- ۳) چک مسافرتی: چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هریک از شعب آن بانک یا توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می گردد. (ق.ص.چ ماده ۱)
- ۴) چک عادی: چکی است که اشخاص به عهده بانک ها به حساب جاری خود صادر و دارنده آن تضمینی جزء اعتبار صادر کننده ندارد. (ق.ص.چ ماده ۱)

### بند اول: انواع چک های عادی

- ۱) چک به روز: چک باید به صورت نقد و بدون وعده صادر شود. (ق.ت.ماده ۳۱۱)
- ۲) چک مشروط: چکی که در متن آن، وصول وجه منوط به تحقق شرطی باشد. به طور مثال خریدار ملکی، تمام یا قسمتی از مبلغ معامله را به صورت یک فقره چک صادر و در اختیار طلبکار (فروشنده) یا واسطه (بنگاه) بگذارد و شرط کند که تنها

پس از انتقال سند در محضر، طلبکار حق داشته باشد به بانک مراجعه و وجه چک را وصول کند. (ق.ص.چ ماده ۱۳)

۳) چک وعده دار: چکی است که تاریخ که در متن چک درج شده است برای فردا یا یک هفته و یا یک ماه و یا یک سال آینده باشد. البته لازم بذکر است که صدور چک بدون وعده، بسیار نادر است. (ق.ص.چ ماده ۱۳)

### بند دوم: افراد مرتبط با چک

در مورد هر چکی سه شخص وجود دارد که دارای وظایفی هستند که به شرح زیر است:

الف) صادرکننده چک: شخصی است که چک را صادر می کند یعنی تاریخ و مبلغ و امضاء را خوانا و بدون خط خوردگی تنظیم می کند و در مندرجات آن هیچ اختلافی وجود نداشته باشد. (ق.ص.چ ماده ۳) صادرکننده چک به حسب قانون باید در تاریخی که در متن چک تنظیم کرده است در بانک مورد نظر وجه نقد یا اعتبار داشته باشد و نباید تمام یا قسمتی از وجه را از بانک خارج کند و یا اینکه دستور عدم پرداخت را بدهد. (ق.ت.۱۳۳)

ب) دریافت کننده چک: دارنده چک اعم از کسی است که چک در وجه او صادر شده، یا به نام او پشت نویسی شده، یا حامل چک، یا قائم مقام آنان.

پ) محال علیه: بانک موظف است هویت کامل و دقیق دارنده چک را با ذکر تاریخ تادیه وجه در پشت چک درج نماید، چک را نقد نماید. نکته قابل بیان این است که صادر کننده باید اهلیت داشته باشد (عادل، بالغ، رشید، عدم محجوریت آن) و همچنین صدور چک یک عمل تجاری محسوب نمی شود.

### بخش سوم: اجزای چک

چک عادی دارای اجزایی است که مطابق قانون تجارت باید در فرمهای چاپی چک درج شده باشد تا وجه قانونی پیدا کند و یا اینکه توسط صادر کننده تکمیل شده باشد.

الف) اجزاء که باید در فرمهای چاپی چک درج شده باشد عبارت است از:

شماره حساب جاری صاحب حساب که در پایین ورقه چک درج شده است.

نام و نام خانوادگی صاحب حساب که در پایین ورقه چک درج شده است.

آرم بانک که در بالای ورقه چک درج شده است.  
مهر شعبه بانک که بیانگر محل صدور چک است که در بالای ورقه چک درج شده است.

سریال ورقه چک که در بالای و پایین آن درج شده است.  
(ب) و همچنین اجزایی که صادر کننده چک باید آن را تکمیل کند تا به عنوان یک سند معتبری برای تجارت قرار گیرد. (ق.ت ماده ۳۱۱)  
این اجزاء عبارت است از: (ق.ص.چ ماده ۳)  
تاریخ وصول مبلغ مورد نظر که توسط صادر کننده درج شود.  
مبلغ مورد نظر که باید به ریال توسط صادر کننده درج شود.  
تعیین ذینفع یا حامل که توسط صادر کننده درج شود.  
امضاء چک توسط صادر کننده که شرط اساسی برای صدور سند و قبول تعهد صادر کننده محسوب می شود.

### **بند اول: تعریف چک سفید امضاء**

در مورد چک سفید امضاء تعاریف گوناگونی از سوی اساتید و حقوقدان و نویسندگان حقوقی ارائه شده است که به بعضی از آنها اشاره می کنیم:  
(الف) چک سفید امضاء، چکی است که صادر کننده آن را فقط امضاء کرده و به طرف مقابل می دهد تا وی بتواند هر زمان که اراده می کند سایر مندرجات آن را تکمیل و آن را به بانک بدهد.

(ب) چک سفید امضاء، چکی است که فقط صاحب چک آن را امضاء نموده، بدون اینکه مبلغ و گیرنده وجه را تکمیل نماید و تکمیل آن برعهده دارنده چک محول می شود تا در زمان مشخص آن را نوشته و به بانک محال علیه ارائه دهد.

(ج) چک سفید امضاء چکی است که فاقد مبلغ می باشد.

(د) چک سفید امضاء، چکی امضاء شده است که به شخصی جهت نوشتن مبلغ معین داده شده است.

ن) چک سفید امضاء، چکی است امضاء شده که به شخصی جهت نوشتن هر مقدار وجهی که مایل به دریافت آن باشد، داده شده است.

و) چک سفید امضاء، چکی است که پر نشده است یعنی چکی است که فقط دارای امضاء بوده و به حامل آن اجازه می دهد تا مبلغ مشخصی را در زمان مشخص در آن بنویسد. با عنایت به تعاریف مذکور و آنچه از برخی مقررات قانونی استفاده می شود، چنانچه بخواهیم تعریف دقیقتری را از چک سفید امضاء بدست دهیم باید قدر متیقن آن را در نظر بگیریم یعنی چک سفید امضاء را آن چکی بدانیم که حداقل فاقد درج مبلغ باشد، خواه تاریخ صدور و ذینفع آن مشخص شده باشد یا نشده باشد.

### بند دوم: نکات مهم مربوطه

۱) نکته قابل مطرح این است که اگر مندرجات ورقه چک تکمیل شده باشد و تنها تاریخ صدور آن نوشته نشده باشد، نمی توان آن را چک سفید امضاء دانست بلکه باید چک را بدون تاریخ به حساب آورد، همانگونه که قانونگذار در ماده ۱۳ قانون صدور چک، این نوع چک را از چک سفید امضاء تفکیک کرده است و در بند جداگانه ای ذکر کرده است.

۲) اگر مندرجات برگه چک کامل باشد و تنها نام ذینفع در آن قید نشده باشد نمی توان چنین چکی را چک سفید امضاء به حساب آورد بلکه باید آن چک را در وجه حامل تلقی نمود و این به خاطر ماده ۳۱۲ قانون تجارت است. (چک ممکن است در وجه شخص معین یا به حواله کرد شخص معین و یا در وجه حامل باشد). بنابراین زمانی که چکی با رعایت سایر شرایط قانونی صادر شده و تنها نام ذینفع آن مشخص نباشد، چون در وجه شخص معین یا به حواله کرد شخص معین محسوب نمی شود، می تواند عنوان «در وجه حامل» بر آن صادق باشد مگر اینکه ذینفع از اختیاری که قانونا و عرفا بدست آورده است نام شخص معینی را به عنوان ذینفع در آن قید نماید.

### بخش چهارم: ماهیت چک سفید امضاء

قبلا ماهیت چک را اینگونه بیان کردیم که، چک جزء ای از اسناد تجاری به معنی خاص

است که متضمن دستور پرداخت مبلغی وجه نقد برای دارنده چک است. (اعم از اینکه صادر کننده، دین حال یا موجلی به گیرنده چک داشته باشد و یا نداشته باشد). اما چک سفید امضاء بما هو هو، واجد این ماهیت حقوقی چک است. زیرا مطابق تعریف ارائه شده قانون گذار از چک، چک سفید امضاء به معنای قانونی کلمه چک محسوب نمی شود زیرا یکی از عناصر و لوازم مشترک اسناد تجاری به معنی خاص (برات، سفته و چک) که شاید مهمترین رکن آن نیز به حساب می آید، همان مبلغ مندرج در اسناد است که هدف مهم صدور و به گردش در آمدن این اسناد و وصول مبلغ آن توسط ذینفع (گیرنده چک) است.

حال چنانچه چکی، سفید امضاء و فاقد مبلغ باشد هدف مورد نظر محقق نمی شود و این موضوع، چک سفید امضاء را از شمار اسناد تجاری خارج می سازد. ماده ۳۱۰ یاد شده قانون تجارت، چک را وسیله ای برای پس گرفتن وجه از محال علیه یا واگذاری وجه ای به دیگری معرفی کرده است. بدیهی است در صورتیکه سند اساسا به لحاظ فاقد درج مبلغ در آن، قابلیت این امر را نمی تواند داشته باشد و چک به حساب نمی آید. برخی دیگر از مواد قانونی نیز مانند ماده ۳۱۱ قانون تجارت مبنی بر اینکه: ((... پرداخت وجه نباید وعده داشته باشد)) و همچنین ماده ۳۱۳ قانون تجارت که می گوید ((وجه چک باید به محض ارائه کار سازی شود)) به نحوی می توانیم این معنا را تایید می کند که در چک باید مبلغ درج شود.

بنابراین چک سفید امضاء را نمی توان بالفعل چک محسوب نمود و همان ماهیت حقوقی خاص چک را برای آن در نظر گرفت بلکه باید چنین چکی را در حکم سند غیر تجاری دانست. البت چک سفید امضاء یک سند بالقوه است که پس از تکمیل مندرجات (مبلغ) همانند سایر چکها دارای آثار و احکام مخصوص به خود باشد.

### بخش پنجم: رابطه حقوقی بین صادر کننده و دارنده چک سفید امضاء

دارنده چک سفید امضاء می تواند براساس قرارداد که بین او و صادر کننده وجود دارد نسبت به درج مبلغ و تکمیل دیگر مندرجات چک اقدام نماید. این اقدام دارنده چک در

نوشتن و کامل کردن مندرجات چک بالخصوص مبلغ را، باید نوعی وکالت از طرف صادر کننده (موکل) به حساب آورد که نوشتن مبلغ معین در چک توسط دارنده (وکیل) در مفاد قرارداد مشخص شده است. بدیهی است در صورت تجاوز دارنده چک از حدود اختیارات مثلاً نوشتن مبلغی بالاتر از آنچه که مورد توافق طرفین بوده است، صادر کننده حق دارد علیه دارنده اقامه دعوی چک کند و همچنین در صورت عدم پرداخت وجه چک، دارنده حق دارد که از صادر کننده در محکمه طرح دعوی بعمل آورد. البته لازم بذکر است که هر یک از طرفین برای اثبات مدعی خود یا باید سندی قانونی که فیما بین انجام شده است را به محکمه ارائه دهد و یا اینکه دو شاهدی که از قرار فی ما بین آنان اطلاع کافی دارد بیاورد.

### **بخش ششم: وظایف بانک در برابر چک سفید امضاء**

اگر چک سفید امضاء که فاقد مبلغی است توسط دارنده چک، مندرجاتش کامل شود و شرایط شکلی و قانونی رعایت شده باشد را بانک باید از مسائل مربوط به قرارداد و رابطه میان دارنده و صادر صرفنظر کند. (به خاطر استقلال ذاتی اسناد تجاری) و وجه آن را تادیه کند مگر اینکه به دلایل دیگری از جمله دستور عدم پرداخت از طرف صادر کننده یا مسدود بودن حساب و یا بلامحل بودن آن قابل پرداخت نباشد. (ق.ص.چ ماده ۳) ضمناً درخصوص موارد کاربرد چک سفید امضاء می توان به موارد زیر اشاره داشت:

- ۱) در معامله نامشروع مثل معاملات ربوی.
- ۲) به عنوان چک تخلیه در اماکن تجاری.
- ۳) در معاملات غیر قانونی مثل قاچاق. (اعم از مواد مخدر و کالا)
- ۴) به عنوان چک ضمانت در معاملات تجاری. (البته بسیار نادر است)

### **بند اول: حقوقی یا کیفری بودن چک سفید امضاء**

اگر روزی چکی سفید امضاء در دست شخصی باشد و مبلغ معینی که بین او و صادر کننده چک بود را در آن نوشت و برای نقد کردن آن به بانک مراجعه کرد و وجه چک به هر دلیلی تادیه نشود او برای دریافت طلب خود چه کار باید بکند؟

- اولاً: اینکه این چک به خاطر عدم پرداخت بی محل است. (ق.ص.چ ماده ۵)
- ثانیاً: اینکه چک ماهیت حقوقی دارد نه کیفری، زیرا قانونگذار مواردی که چک جنبه حقوقی دارد مطرح کرده است که عبارت است از:
- ۱) ظرف شش ماه از تاریخ صدور چک، دارنده چک آن را به بانک ارائه ندهد. (ق.ص.چ ماده ۱۱)
  - ۲) ظرف شش ماه از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت چک از طرف بانک، دارنده چک شکایت کیفری نکند. (ق.ص.چ ماده ۱۱)
  - ۳) صادر کننده چک مبلغ چک را قبل از تاریخ شکایت بپردازد و لاشه چک را دریافت کند. (ق.ص.چ ماده ۹)
  - ۴) شاکی بعد از شکایت ترتیب انتقال چک مورد شکایت را به دیگری بدهد. (ق.ص.چ تبصره ماده ۱۱)
  - ۵) در صورتی که شاکی رضایت دهد. (ق.ص.چ ماده ۱۲)
  - ۶) در صورتی که چک دارای وعده باشد. (ق.ص.چ ماده ۱۳)
  - ۷) هرگاه چک بابت تضمین انجام تعهد یا تضمین انجام معامله ای صادر شده باشد و در متن چک قید شده باشد. (ق.ص.چ ماده ۱۳)
  - ۸) هرگاه چک سفید امضاء صادر شده باشد. (ق.ص.چ ماده ۱۳)
  - ۹) هرگاه وصول وجه چک منوط به تحقق شرطی شده باشد و در متن چک قید شده باشد. (ق.ص.چ ماده ۱۳)
  - ۱۰) در صورتی که ثابت شود چک بدون تاریخ صادر شده است. (ق.ص.چ ماده ۱۳)
  - ۱۱) هرگاه وصول وجه چک منوط به تحقق شرطی یا بابت تضمین شده باشد و در متن چک قید نشده باشد. (ق.ص.چ ماده ۱۳)
  - ۱۲) در صورت فوت صادر کننده چک.
  - ۱۳) در صورتی که بعد از برگشت چک به شخص دیگر منتقل شود که در این صورت شخص اخیر حق تعقیب جزایی را ندارد مگر اینکه وارث دارنده چک

باشد. (ق.ص.چ ماده ۱۱ تبصره)

۱۴) در صورتی که صدور چک به خاطر معاملات نامشروع و یا به خاطر پرداخت ربا

باشد. (ق.ص.چ تبصره ماده ۷)

### بخش هفتم: مراحل قانونی در صورت برگشت خوردن چک سفید امضاء

دارنده چک می تواند برای گرفتن وجه چک و ضرر و زیان خود (ق.ص.چ ماده ۲

تبصره ۲) از سه طریق پیگیری است:

۱) اقامه دعوی از طریق دواير اجرای ثبت؛

چون چک در حکم سند لازم الاجراست (ق.ص.چ ماده ۱۴) دارنده چک می تواند در

صورت عدم پرداخت وجه چک، از دواير اجرای ثبت درخواست صدور اجرائیه علیه

صادر کننده و صاحب حساب را نماید. طلبکار نیز می تواند با معرفی اموال منقول و غیر

منقول به دادگاه، آنها را توقیف کند. (ق.ص.چ ماده ۲)

البته متقاضی باید ده درصد مبلغ مورد درخواست را به صندوق دادگستری تودیع نماید و

اموال غیر از خانه مسکونی و ماشین و یک شماره تلفن غیر قابل بازداشت است.

۲) اقامه دعوی تجاری از طریق تقدیم دادخواست؛

دارنده چک می تواند بر علیه همه مسئولین اعم از صادر کننده و ظهر نویس، با تقدیم

دادخواست به دادگاه صالحه اقامه دعوی تجاری کند و همچنین درخواست تامین

خواسته بدون تودیع خسارات احتمالی کند. (ق.ت.ماده ۲۴۹)

برای این موضوع دو شرط است:

الف) اگر چک در همان مکانی که صادر شده باشد باید تادیه گردد دارنده چک باید

آن را در ظرف پانزده روز از تاریخ صدور چک آن را مطالبه کند و اگر از یک نقطه به

نقطه دیگر ایران صادر شده باشد باید ظرف مدت چهل و پنج روز مطالبه کند. (ق.ت

ماده ۳۱۵)

ب) در مورد چک هایی که در خارجه صادر شده و باید در ایران پرداخته شود این

مهلت چهار ماه است. (ق.ت.ماده ۳۱۷) اگر دارنده چک در این مدت ها چک را مطالبه

نکند دیگر حق دعوی علیه ظهر نویسان را ندارد.

(۳) اقامه دعوی مدنی از طریق دادخواست؛

دارنده چک در هر حال حق اقامه دعوی علیه صادر کننده چک را دارد خواه دارنده چک به وظایف خود عمل کرده باشد یا عمل نکرده باشد. (ق.ص.چ ماده ۲۰)

### **بند اول: نکات کاربردی در مورد اشخاص حقوقی**

قانون گذار شخص حقوقی را مانند شخص حقیقی دارای مسئولیت در نظر گرفته است و اگر چک بلا محلی را صادر کنند، دارنده چک می تواند وجه آن را مطالبه کند زیرا تمام تصمیمات معمولاً توسط اشخاص حقیقی صورت می گیرد و چک توسط مدیر عامل و یا هیئت مدیره صادر می شود و صادر کننده و صاحب حساب یعنی شرکت بنا بر مسئولیت تضامنی مسئولیت پرداخت چک را دارند. بنابراین دارنده چک می تواند مبلغ چک را هم از اموال صادر کنندگان یا اموال شرکت تامین کند. و همچنین دارنده چک علاوه بر مسئولیت مالی و مدنی، مسئولیت کیفری هم دارد مگر اینکه ثابت شود عدم پرداخت مستند به عمل آنها نبوده است که در این صورت شخص یا اشخاصی که موجب عدم پرداخت شده اند تحت تعقیب کیفری قرار می گیرند. (ق.ص.چ ماده ۱۹)

### **بند دوم: چک های صندوق های قرض الحسنه**

اگر چک های صندوق قرض الحسنه به هر علتی منتهی به برگشت و عدم پرداخت شود دارنده چک نمی تواند بر علیه صادر کننده چک شکایت کیفری کند زیرا صندوق های قرض الحسنه بانک نمی باشد و چک ها این صندوق در واقع نوعی حواله هستند و یا سند عادی محسوب می شوند. (زیرا قانون گذار در تعریف چک کلمه محال علیه را آورده است و در قانون صدور چک محال علیه را بانک محسوب کرده است.) و همچنین دارنده چک نیز نمی تواند از مزایای قانون تجارت و یا از طریق دوایر ثبت برخوردار شود. (زیرا این قوانین برای اسناد تجاری به معنی اخص مثل چک تنظیم شده است.) ولی برخی گفته اند که شامل مقرارت قانون تجارت نیز می شود. دارنده اینگونه چک فقط می تواند با تقدیم دادخواست مدنی و رعایت تشریفات مربوط

به آن و ابطال تمبر اقامه دعوی کند و همچنین می تواند اموال صادر کننده را توقیف کند ولی باید مبلغی را به عنوان خسارات احتمالی به صندوق دادگستری واریز کند. در ضمانت این نوع چک نیز دارنده چک فقط می تواند به ضامن رجوع کند نه صادر کننده، البته اگر این نوع چک را خارج از قوانین تجارت بدانیم. (این نوع چک چون خارج از قوانین تجارت است از مزایای تضامنی برخوردار نمی باشد).

### نتیجه گیری

فایده بحث تعریف و شناسایی چک سفید امضاء و تفاوت های آن با دیگر چک های موجود مانند چک های وعده دار و مشروط و یا تضمینی است و همچنین با توجه به مقررات قانونی و عرف معمول، چک های تضمینی، مشروط و وعده دار را باید چک و به عنوان یک سند تجاری به حساب آورد زیرا علاوه بر آنکه قابل واگذاری از طریق ظهرنویسی (پشت نویسی) است، قابل ارائه به بانک و وصول مبلغ نیز می باشد و در صورت عدم پرداخت، دارنده چک می تواند از حقوق قانونی مربوط برخوردار شود، در صورتی که چک سفید امضاء مشمول تعریف قانونی چک و اسناد تجاری به معنی خاص نمی باشد و تا زمانیکه سفید امضاء باقی بماند عملاً قابل معامله و ارائه به بانک نیست و دارنده آن نمی تواند از مزایای قانونی مربوط به چک جز تعقیب کیفری صادر کننده آن استفاده نماید.

## منابع و مأخذ

## الف) کتب

- ۱- اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت، جلد دوم، چاپ دوم، انتشارات سمت، ۱۳۸۴
- ۲- اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت تطبیقی، انتشارات مجد، چ اول، تهران، ۱۳۷۳
- ۳- اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت، ( برات، سفته، قبض انبار، اسناد در وجه حامل و چک) چاپ هشتم، انتشارات سمت، نایستان ۱۳۸۳
- ۴- اعظمی زنگنه، عبدالحمید، حقوق بازرگانی، ج سوم، تهران ۱۳۴۶، ص ۲۶۵ و حسینقلی، کاتبی حقوق تجارت، ج دوم، انتشارات کتاب فرزانه، ۱۳۶۴.
- ۵- بهرامی، بهرام، حقوق تجارت کاربردی، تهران، انتشارات نگاه بینه، چاپ دوم، ۱۳۸۲.
- ۶- ثابت سعدی ارسلان، حقوق بازرگانی، دانشگاه پیام نور، چاپ پنجم، تهران، ۱۳۶۸.
- ۷- حسینی، حسن، حقوق تجارت، انتشارات نشر میزان، ج ۳، تهران ۱۳۷۸
- ۸- خاوری، محمدرضا، حقوق بانکی، ناشر مؤسسه عالی بانکداری ایران، چاپ چهارم، ۱۳۷۱
- ۹- زینالی، توحید و اکبر، سبحانی، حاشیه ای نوین بر قانون صدور چک، چاپ دوم، انتشارات جنگل، جاودانه، ۱۳۹۱،
- ۱۰- دمیرچیلی، محمد و علی، حاتمی و محسن، قرائتی و... قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی، انتشارات میثاق عدالت، چ ۴. ۱۳۸۴

- ۱۱-رسایی نیا، کلیات حقوق بازرگانی . انتشارات ویستار، چاپ اول، تهران ، ۱۳۷۳•
- ۱۲-ستوده تهرانی، حسن، حقوق تجارت، جلد سوم، تهران، نشر دادگستر، چاپ پنجم، تابستان ۱۳۸۰
- ۱۳ -شمس، عبدالله ، آیین داوری مدنی دوره پیشرفته، ج ۲، چ ۱۷، انتشارات دراک، تهران ۱۳۸۷
- ۱۴-صادقی، میرمحمدحسین، جرایم علیه اموال و مالکیت، چاپ هشتم، نشر میزان، ۱۳۸۰،
- ۱۵ -عبادی، محمد علی، حقوق تجارت، تهران، انتشارات چهر، چاپ چهارم، ۱۳۷۲
- ۱۶ -عرفانی، محمود، حقوق تجارت (اسناد تجاری)، جلد سوم، انتشارات جنگل، چاپ اول، ۱۳۸۸
- ۱۷ -عرفانی، محمود، حقوق تجارت، جلد اول، انتشارات جنگل، جاودانه، چاپ هشتم، ۱۳۷۵،
- ۱۸ -عمید، حسن، فرهنگ عمید، عمید، حسن ، فرهنگ فارسی عمید ، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۶،
- ۱۹ -فخاری، امیر حسین، تقریرات درس حقوق تجارت ۳، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۴

۲۰- قائم مقام فراهانی، محمد حسین، بررسی مسایل کیفری و حقوقی چک، ج. اول، نشر میزان، تهران، ۱۳۷۸

۲۱- کاتبی، حسینقلی، حقوق تجارت، جلد ۲، انتشارات کتاب فرزانه، ۱۳۶۴.

۲۲- کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، عقود ادنی، وثیقه های دین، انتشارات بهنشر، ج اول، ۱۳۶۴

۲۳- کاتوزیان ناصر، حقوق مدنی «عقود ادنی- وثیقه های دین» انتشارات بهنشر، ۱۳۶۴

۲۴- کاتوزیان، ناصر، قواعد عمومی قراردادها، ج اول، چ سوم، شرکت سهامی انتشار، تهران، ۱۳۷۴،

۲۵- کامیار، غلامرضا، مجموعه محشای قابل صدور چک (علمی، تطبیقی، کاربردی)، انتشارات مجد، ج. ۲، تهران، ۱۳۸۵

۲۶- کیانی، افشین و محمود ظهوریان و فاطمه حمیدی و زهرا سلطانی و فرزانه نقدی و شیوا متقی و فریا نصیری مفخم، کمیته تحقیقاتی گروه کاربران ارانی سوئیفت، سیستم تسویه ناخالص آنی (RTGS) جلد اول، مفاهیم و شناخت سیستم، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، شهریور ۱۳۸۲

۲۷- گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی، انتشارات ماجد، چاپ ششم، سال ۱۳۷۸

۲۸- یعقوبی، عبدالهاشم، نحوه ی رسیدگی به جرایم چک و دعاوی چک و سفته در دادگستری و اجرای ثبت، ج. ۳، انتشارات بهنامی، تهران ۱۳۸۳

۲۹- یگانه ، فریدون و بیژن منتظمی، حقوق بازرگانی تجارت، تهران، انتشارات نیک اندیش، ۱۳۸۷

### (ب) مجلات و فصلنامه ها و مقالات

۳۰- جعفرپور، محمود، تبیین موانع و راهکارهای توسعه بانکداری الکترونیکی، فصلنامه دانش و توسعه، شماره ۲۶، بهار ۱۳۸۸

۳۱- حسینی تهرانی ، مرتضی، چک و مقررات حقوقی آن، فصلنامه حق، دفتر سوم

۳۲- صادقی، تورج، بررسی تاثیرات بانکداری الکترونیکی بر توسعه نظام بانکی، مجله اقتصادی، شماره ۲۵ و ۲۶، ۱۳۸۲

۳۳- فانی، رضا، اسکناس دیجیتال، منادی ( نشریه علمی خبری انجمن رمز ایران)، شماره ۶، اسفند ۱۳۸۰

۳۴- فیضی چکاب، غلام نبی، اعتبار حقوقی دلیل و امضای الکترونیکی ، ویژه نامه هفته پژوهش، سال دوازدهم، شماره ۳۰، پاییز ۸۹

۳۵- کاتوزیان، ناصر، «مسئولیت ظهنویسان و ضامنان چک» مجله کانون وکلا، شماره ۴، دوره جدید ۱۳۶۴

۳۶- کهزادی، نوروز، بانکداری الکترونیک، پیش نیازها، محدودیت ها، روش هایپایاده سازی آن در ایران، پیک توسعه، شماره ۲۷

۳۷- مسعودی، بابک، اصول حاکم بر اسناد تجاری، مجله کانون وکلای دادگستر مرکز، دوره جدید شماره ۲، ۱۳۷۹

۳۸- میری، حمید و عبدالحسین شیروی، بررسی تطبیقی انتقال الکترونیکی اسناد تجاری، مجله اندیشه های حقوق خصوصی، سال پنجم، شماره سیزدهم، پاییز و زمستان ۱۳۸۷

۳۹- نصیری مفخم، فریا، محمد علی نعمت بخشش و احمد برآنی دستجردی، رهیافتی به سمت چک الکترونیکی با تحلیل نظام پرداخت چک در ایران، پژوهشنامه بازرگانی موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، شماره ۳۲، پاییز ۱۳۸۳

۴۰- اخلاقی، بهروز، چک در قلمرو حقوق تجارت بین الملل، مجله حقوقی، شماره ۱۳، ۱۳۶۹.

۴۱- حسینی تهرانی، مرتضی، ظهرویی، مقررات و انواع آن، فصلنامه حق، دفتر چهارم - دیو اسفند ۱۳۶۴

۴۲- آموزگار، مریم السادات، مشکلات حقوقی وثیقه گذاران اسناد تجاری ۱۳۸۰، فصلنامه ندای صادق، شماره ۲۱ و ۲۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰

۴۳- صادقی، نشاط، امیر، «تحلیل حقوقی جنبه هایی از پرداخت الکترونیک»، مجموعه مقالات همایش بررسی ابعاد حقوقی فناوری اطلاعات، خرداد ۱۳۸۳

